

واکاوی سازه‌های مؤثر بر نگرش کشاورزان، نسبت به تعاون و کار گروهی (مورد مطالعه: مراکز دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان جیرفت)

صالح شاهرخی ساردو^۱، آیت‌اله کرمی^۲، آرش اردلان^۳

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی و تحلیل سازه‌های مؤثر بر این نگرش در مراکز دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان جیرفت می‌پردازد، تا از این رهگذر بتوان برنامه‌ریزی‌های توسعه تعاونی‌ها را بهبود بخشید. بدین منظور از روش پیمایشی بهره گرفته شده است. جامعه آماری پژوهش، کشاورزان بخش مرکزی شهرستان جیرفت بودند (۵۹۳۶ کشاورز)، که با استفاده از جدول نمونه‌گیری تصادفی کرجسی و مورگان و روش نمونه‌گیری طبقه‌ای به صورت متناسب ۳۸۱ کشاورز به عنوان نمونه انتخاب شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته است. برای تعیین پایایی آن از هم‌سانی درونی به روش آلفا کرونباخ استفاده شد. آماره‌ی آلفای کرونباخ (۰/۷۵۹ تا ۰/۸۷۴) به دست آمده، از بهینگی پرسش‌نامه حکایت می‌کند. برای تجزیه تحلیل داده‌ها از آزمون تحلیل خوشه‌ای، آزمون تی تک نمونه‌ای، آزمون تی مستقل و تحلیل ممیزی استفاده شده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است، ۴۳/۳۱ درصد از افراد مورد مطالعه دارای نگرش مثبت نسبت به تعاون و کار گروهی هستند و ۵۶/۶۹ درصد نیز نگرش منفی به آن دارند. نتایج تحلیل ممیزی نشان داد که متغیرهای درک از سودمندی، مشاهده، آگاهی و شناخت، خودکارآمدی عمومی، کنترل رفتار محسوس، عزت نفس، هنجارهای ذهنی و سطح تحصیلات به ترتیب تعیین کننده‌های نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی می‌باشند. در مجموع متغیرهای پژوهش، توانایی تبیین ۵۱/۶۰ درصد از واریانس نگرش به تعاون و کار گروهی را دارا می‌باشند. بنابراین، از نتایج تحلیل ممیزی می‌توان چنین استنتاج کرد که در صورت بهبود وضعیت مؤلفه‌های مورد بررسی، می‌توان انتظار داشت که نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی مثبت‌تر شود.

واژه‌های کلیدی: کشاورزی، تحلیل ممیزی، تعاون و کار گروهی، تحلیل خوشه‌ای، شهرستان جیرفت.

^۱ دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، دانشگاه یاسوج

^۲ دانشیار اقتصاد و توسعه کشاورزی، دانشگاه یاسوج

^۳ استادیار گروه آمار، دانشگاه یاسوج

مقدمه

اجتماعی زیستن از جمله ویژگی‌های فطری انسان است. تشکلهای قومی و قبیله‌ای، ملی و عقیدتی و در دوران اخیر تشکلهای حرفه‌ای، صنفی و تخصصی، از دیگر مظاهر فطری بشر در نیل به زندگی اجتماعی برای همکاری و همیاری است (شهبازی، ۱۳۸۱). روند تغییرات و تحولات کنونی زندگی بشر، به نحوی است که دامنه‌ی این قبیل وابستگی‌ها روز به روز فزونی می‌یابد و ضرورت نوعی پیوستگی متشکل و سازمان‌یافته، همواره افزون‌تر می‌شود و از این رو، عقلانی‌ترین آینده‌نگری بشر در جهت تسهیل اشتغال و ترفیع شرایط زندگی خود، با هم زیستن و با هم کار کردن منطبق با شرایط زمان و مکان و در قالب تشکلهای تعاونی و تعاون‌گونه می‌باشد (نوری، ۱۳۹۰). امروزه تعاون، همیاری، تقویت روح تفکر و مشارکت جمعی از ابزارهای مناسب در برقرار عدالت اجتماعی و توسعه پایدار محسوب می‌گردد و بخش تعاون با رویکرد اقتصادی- اجتماعی، تنها بخش اقتصادی است که با تأکید بر ارزش انسانی و تشریک مساعی، رو به سوی اقتصاد مردمی دارد (فیض‌آبادی، ۱۳۸۸). به عبارت دیگر، این بخش به عنوان یکی از سه بخش اصلی اقتصاد کشور، نقش مهمی در همگرایی کارکردی بخش‌های خصوصی و دولتی و در نتیجه، ظرفیت‌سازی برای توسعه پایدار ملی در ابعاد مختلف ایفا می‌نماید (شریف‌زاده و همکاران، ۱۳۸۷). از طرفی، رویکرد تعاونی یکی از بهترین ساز و کارهای مشارکت نظام‌مند مردمی در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی است که اشتغال و معیشت پایداری برای اقشار آسیب‌پذیر و کم درآمد ایجاد می‌کند (شعبانعلی فمی و همکاران، ۱۳۸۷). اکنون در تمام دنیا نظام تعاونی‌ها از عالی‌ترین مظاهر تجلی ساختار مردم سالاری محسوب می‌شوند و با پیروی از اصولی، نظیر "خودیاری، همیاری، مسئولیت‌پذیری، برابری، انصاف، اتحاد و صداقت" که همگی از ارزش‌های والای انسانی هستند، در دنیای امروز جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده‌اند (اختر محقق، ۱۳۸۵).

با توجه به موارد فوق، به نظر می‌رسد که تشکیل تعاونی، در کشورهای در حال توسعه، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر باشد. اما در کشور ما، تجربه چند دهه برنامه‌ریزی و سیاستگذاری در این زمینه، خلاف این امر را اثبات می‌کند. واقعیت این است که در کشور ایران زمینه تعاون و همیاری به صورت عنصری فعال در فرهنگ جامعه امروز نهادینه نشده و جامعه نتوانسته است عنصر تعاون متناسب با شرایط روز را در فرهنگ خود ایجاد و یا احیاء کند و پایدار نگه دارد (نوری و نوری‌پور، ۱۳۹۲). این وضعیت در مناطق محروم و توسعه نیافته کشور بغرنج‌تر نیز می‌گردد. برخی مطالعات میدانی (ازکیا، ۱۳۷۶، و نوری، ۱۳۹۰) به این نکته اشاره دارند که در مناطق روستایی یا عشایری کشور نیز فعالیت‌های گروهی و تعاونی با استقبال چندانی مواجه نیستند. بنابراین، مهمترین سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود، این است که کشاورزان مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان جیرفت به عنوان یکی از مناطق استراتژیک کشاورزی کشور با وجود اهمیت کارکردهای مثبت و غیر قابل اجتناب تعاون، چه نوع نگرشی نسبت به تعاون و کار گروهی دارند و چه عواملی باعث تفکیک نگرش مثبت و منفی آن‌ها نسبت به تعاون و کار گروهی می‌شود؟ بر همین اساس، هدف کلی مطالعه حاضر بررسی نگرش کشاورزان بخش مرکزی شهرستان جیرفت نسبت به تعاون و کار گروهی و سازه‌های مؤثر بر آن می‌باشد، تا از این رهگذر در برنامه‌های تعاون و توسعه روستایی- کشاورزی با دید وسیع‌تری مسیر را برای رشد و توسعه‌ی تعاونی‌ها در منطقه‌ی مورد مطالعه که از قطب‌های اصلی کشاورزی کشور (هند کوچک ایران) محسوب می‌شود را، هموار نماید. همچنین مطالعه حاضر، اهداف اختصاصی زیر را در بر دارد:

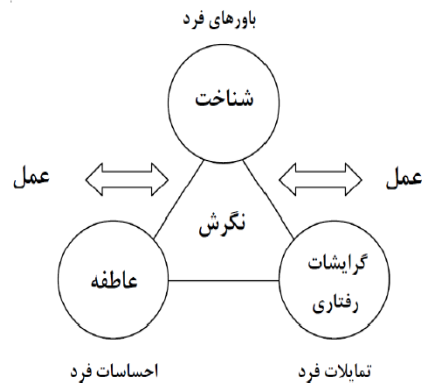
✓ سنجش نگرش کشاورزان نسبت به تعاونی و کار گروهی؛

✓ مقایسه میانگین سازه‌های پژوهش در میان سطوح نگرش؛

✓ مدل پیش‌بینی کننده سازه‌های مؤثر بر نگرش کشاورزان نسبت به تعاونی و کار گروهی.

پژوهشگران جامعه‌شناسی و روان‌شناسی، واژه‌ی "نگرش" را مناسب‌ترین معادل برای "Attitude" معرفی کرده‌اند. اما از سوی دیگر معادل‌های متعددی همچون " طرز تلقی؛ وجه نظر؛ بازخورد؛ ایستار؛ گرایش" برای این واژه مورد استفاده قرار گرفته است. ولی اکنون اصطلاح نگرش، قبول عام یافته و به صورت‌های مختلف نیز تعریف شده است. نگرش یک سازه‌ی فرضی است، زیرا به صورت مستقیم و غیر مستقیم قابل مشاهده نیست، بلکه بیشتر با اظهارات کلامی و رفتاری همراه است (نوری، ۱۳۹۰). به طور کلی نگرش عبارتست از، ارزشیابی یک موضوع روانشناختی که با صفاتی از قبیل خوب- بد، سودمند- مضر، خوشایند- ناخوشایند و موافق - مخالف، بیان می‌شود (آیزن، ۲۰۰۱). به طور کلی، نگرش احساس درونی و ارزشیابی فرد از هر موضوع روانشناختی است که رفتار نماد بیرونی آن می‌باشد. این

قضاوت‌های ارزشی بر پایه‌ی شناخت، احساسات و نیز اطلاعات فرد در خصوص رفتارهای پیشین استوار است (آلن^۴ و همکاران، ۲۰۰۳). به عبارت دیگر، نگرش عبارت است از مجموعه نسبتاً پایدار از احساسات، باورها و تمایلات رفتاری فرد نسبت به افراد، ایده‌ها، موضوعات یا گروه‌هایی مشخص که اجزای آن در شکل، ۱ آمده است (حصّاد، ۲۰۰۷).

شکل ۱- اجزای سه‌گانه نگرش (حصّاد، ۲۰۰۷)

مفهوم چند بُعدی از نگرش که شامل عناصر شناختی، عاطفی و رفتاری است، مقبول‌ترین مفهوم برای نگرش می‌باشد. بدین ترتیب نگرش، نشان‌دهنده‌ی اثر شناختی و عاطفی بر جای گذاشته شده‌ی تجربه شخص از شیء یا موضوع اجتماعی و یک تمایل به پاسخ در برابر آن شیء است (کریمی، ۱۳۸۸). به عبارت دیگر، بُعد شناختی نگرش، به باورها و ارزش‌ها و اطلاعات درباره‌ی هدف شناخته شده به وسیله فرد اشاره دارد و بُعد عاطفی آن شامل احساس‌ها و عواطف نسبت به هدف، فرد، فکر، شیء یا رخدادی خاص است و بُعد رفتاری آن به نیت رفتار به صورت معین، بر می‌گردد. ابعاد نگرش، جدای از یکدیگر نیستند بلکه نگرش بیانگر تعامل و تقابل بین عواطف، شناخت‌ها و گرایش‌های رفتاری با توجه به چیزی یا فردی است (رضائیان، ۱۳۸۹).

در ارتباط با سنجش نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کارگروهی و سازه‌های مؤثر بر آن، مطالعات پژوهشی اندکی انجام گرفته شده که ذیلاً به برخی از آن‌ها و مطالعات مشابه در این زمینه اشاره شده است.

نوری و نوری‌پور (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان کاربست‌پذیری نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده برای پیش‌بینی پذیرش نظام تعاونی در شهرستان بویراحمد نشان دادند که سازه‌های نگرش نسبت به تعاون، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری محسوس پیش‌بینی‌کننده، قصد رفتاری پاسخگویان برای پذیرش نظام تعاونی بوده است. داکورا^۵ و همکاران (۲۰۰۵) در پژوهشی نگرش و رضایتمندی ساکنان استان آلبرتای کانادا را نسبت به تعاونی‌هایشان، مورد ارزیابی قرار داده است. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که دانش و تجربه‌ی قبلی نسبت به تعاونی‌ها، تأثیر مهمی بر شکل‌دهی نگرش اعضاء نسبت به تعاونی‌ها داشته است.

اطهری و علی‌بیگی (۱۳۸۹)، به تحلیل ادراک کشاورزان شهرستان کرمانشاه از تعاون پرداخته‌اند. بر اساس یافته‌ها، نمونه‌های مورد بررسی درک نسبتاً خوبی از تعاون و کنش جمعی داشته و روحیه‌ی تعاون و همکاری برای انجام فعالیت‌های تعاونی را دارا هستند. همچنین، سازه‌های انسجام، اجتماعی، خویشاوندگرایی، اعتماد اجتماعی، درآمد، سابقه‌ی تعاون و همکاری و نیز آگاهی از ویژگی‌ها و اصول تعاون، تبیین‌کننده‌ی تغییرات ادراک کشاورزان از تعاون بوده است. همچنین، زاهدی و ملکی (۱۳۸۷) در پژوهش خود نشان دادند که آگاهی (شناخت) یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در گرایش افراد به سوی تشکیلات و سازمان‌ها است و در صورتی که این آگاهی منفی باشد، باعث گریز از آن خواهد شد.

شهبازی و قربانی (۱۳۸۹)، با مبنا قرار دادن نظریه‌ی عمل منطقی فیش‌بین و آیزن (کنش موجه)، عوامل مؤثر بر گرایش دانشجویان دانشگاه‌های آزاد و دولتی تبریز به عضویت در تعاونی‌های اشتغال‌زا را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که

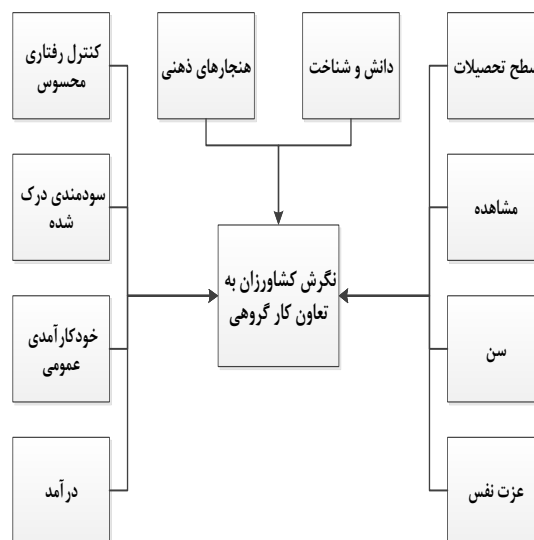
^۴ - Allen

^۵ - Dakurah

بین متغیرهای مستقل (مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، ارضای نیازها و ویژگی‌های فردی) و متغیر وابسته، رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

اوزر و ییلماز^۶ (۲۰۱۱)، با مقایسه‌ی کاربردی نظریه‌های عمل منطقی و رفتار برنامه‌ریزی شده در استفاده از فناوری اطلاعات توسط حسابداران، به این نتیجه رسیده‌اند که در صورت داشتن نگرش مثبت هنجارهای ذهنی نسبت به استفاده از فناوری اطلاعات، قصد فرد نیز برای استفاده از فناوری، مثبت بوده و درجه‌ی قصد نیز متناسب با درجه‌ی کنترل رفتاری محسوس خواهد بود. طالب و همکاران (۲۰۱۱)، به بررسی نگرش روستائیان عضو شرکت تعاونی روستایی کوشک هزار واقع در استان فارس نسبت به مشارکت در تعاونی و عوامل تأثیرگذار بر آن پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان داد که متغیرهای رضایتمندی از تعاونی، نگرش نسبت به فعالیت‌های گروهی، درآمد و اعتماد فردی و عمومی، اثر مستقیم و مثبتی بر نگرش روستائیان نسبت به مشارکت در تعاونی‌های روستایی دارد.

همچنین کریمی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان واکاوی سازه‌های اجتماعی مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان بویراحمد نشان دادند که یکی از عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های مذکور نگرش اعضا نسبت به تعاون و کارگروهی می‌باشد. با جمع‌بندی مطالعات انجام شده می‌توان نتیجه گرفت که در زمینه‌ی نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کارگروهی، عوامل متعددی از جمله "درک از سودمندی، آگاهی و شناخت، هنجارهای ذهنی، خودکارآمدی عمومی، عزت نفس، کنترل رفتاری محسوس، مشاهده، درآمد و سطح تحصیلات" تأثیرگذار هستند. با توجه به نتایج مطالعات مطرح شده، مدل تحلیلی مورد نظر، برای انجام پژوهش حاضر به شرح زیر ارائه گردید.

شکل ۲- چارچوب مفهومی پژوهش

روش شناسی

پژوهش حاضر به صورت پیمایشی انجام گرفت و از لحاظ تجزیه و تحلیل عددی داده‌ها، تحقیقی کمی است. روش پژوهش نیز توصیفی-همبستگی با رویکردی مقایسه‌ای است. جامعه آماری پژوهش، کشاورزان بخش مرکزی شهرستان جیرفت می‌باشند که جمعاً ۵۹۳۶ نفر بودند. برای تعیین حجم نمونه با استفاده از جدول نمونه‌گیری تصادفی کرجسی و مورگان (پاتن^۷، ۲۰۰۲)، ۳۸۱ نفر به عنوان حجم نمونه مورد مطالعه، تعیین شد. پس از تعیین حجم نمونه، برای انتخاب نمونه‌ها، از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی^۸ شده (لایه‌بندی) استفاده گردید و نهایتاً در هر طبقه به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بصورت انتساب متناسب، در هر دهستان نمونه‌ها انتخاب شدند.

۶ - Ozer & Yilmaz

۷. Patten

۸. Sampling Proportional Stratified

جدول ۱- مراکز دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان جیرفت به تفکیک کشاورزان و حجم نمونه

نام دهستان	جمعیت کشاورزان	حجم نمونه
اسفندقه	۱۱۳۰	۷۳
اسلام آباد	۱۲۰۸	۷۸
خاتون آباد	۱۰۰۹	۶۵
دولت آباد	۱۸۱۵	۱۱۶
هلیل	۷۷۴	۵۰
جمع	۵۹۳۶	۳۸۱

منبع: بخش‌داری مرکزی شهرستان جیرفت، ۱۳۹۵

برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز پژوهش برحسب اهداف تحقیق، پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته، شامل ۷ بخش طراحی شد و سوالات آن در قالب طیف لیکرت هفت گزینه‌ای (۱- کاملاً مخالف، ۲- خیلی کم، ۳- کم، ۴- متوسط، ۵- زیاد، ۶- خیلی زیاد، ۷- کاملاً موافق) طراحی گردید. تعاریف مفهومی و عملیاتی سازه‌های پرسش‌نامه در جدول ۲ ارائه شده است. همچنین، به منظور تعیین روایی پرسش‌نامه از روش اعتبار محتوا^۹ استفاده شد که با استفاده از نظرات استادان و متخصصان موضوعی پس از چند مرحله اصلاح و بازنگری بدست آمد. جهت تعیین پایایی^{۱۰} پرسش‌نامه، مطالعه پیش‌آهنگ^{۱۱}، انجام شد، که ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده (جدول ۲)، حاکی از اعتبار بالای پرسش‌نامه‌ی طراحی شده است. گفتنی است که پدهازور^{۱۲} اعتبار بین ۰/۵ تا ۰/۸ را برای تحقیقات غیر تجربی پذیرفتنی می‌داند (کریمی و همکاران، ۱۳۹۱). در این پژوهش، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (آزمون تی مستقل، تحلیل خوشه‌ای^{۱۳} به روش K-means و تحلیل ممیزی) استفاده گردید. داده‌پردازی نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS_{ver.۲۰} انجام گرفته است.

^۹ Content Validity

^{۱۰} Reliability

^{۱۱} Pilot Study

^{۱۲} Pedhazur

^{۱۳} - الگوریتم خوشه‌بندی یکی از روش‌های طبقه‌بندی نظارت نشده و فرآیندی است خودکار، که در طی آن مجموعه داده‌ای معین به مجموعه‌ای از کلاس‌ها با خوشه‌ها تقسیم می‌شود. یکی از ساده‌ترین الگوریتم‌های یادگیری بدون نظارت K-means است. در این روش، نخست افراد به K گروه دلخواه تقسیم می‌شوند و سپس هر فرد در گروهی قرار می‌گیرد که معمولاً کمترین فاصله را تا میانگین آن گروه دارد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۲).

جدول ۲- تعاریف عملیاتی مفاهیم پژوهش

سازه	تعریف عملیاتی و کارکردی مفاهیم پژوهش	آلفای کرونباخ
نگرش	تعریف مفهومی: مجموعه سازمان یافته از باورهایی است که منعکس کننده‌ی گرایش افراد نسبت به یک موضوع یا موقعیت می‌باشد که این گرایش می‌تواند مطلوب یا نامطلوب باشد. تعریف کارکردی: در این پژوهش منظور از نگرش، چگونگی باورهای مثبت و منفی نمونه‌های مورد پژوهش در مورد کار گروهی و تعاونی می‌باشد و از حاصلضرب باورهای رفتاری در ارزشیابی نتایج باورهای رفتاری بدست می‌آید. الف) باور رفتاری: این مفهوم بر پایه‌ی این احتمال ذهنی است که رفتار منجر به نتیجه‌ای خاص خواهد شد (ایزن، ۲۰۰۱). شناسایی باورهایی مبنی بر این که پذیرش تعاون و کار گروهی جهت کسب و کار، نتایج و پیامدهای ویژه‌ای از جمله کاهش هزینه‌ها، لذت بخش کار گروهی، امکان دستیابی به بازارهای بزرگتر و غیره را برای فرد به دنبال خواهد داشت. ب) ارزشیابی نتیجه: ارزشیابی پیامدهای محسوس یک عمل یا رفتار می‌باشد. منظور از ارزشیابی نتیجه، بررسی میزان اهمیت نتایج و پیامدهای محسوس انجام کسب و کار به شیوه‌ی تعاونی برای فرد می‌باشد. در مجموع با استفاده از ۲۰ گویه در قالب طیف هفت گزینه‌ای سنجیده شد (مانند: کاهش هزینه‌ها، ایجاد انگیزه و علاقه جهت انجام فعالیت‌های مشارکتی، لذت‌بخشی کار گروهی و غیره).	۰/۸۵۷
هنجارهای ذهنی	تعریف مفهومی: هنجارهای ذهنی افراد یعنی باورهای آن‌ها درباره‌ی اینکه، کسانی که برای آنان مهم هستند، رفتار را چگونه می‌نگرند و ارزیابی می‌کنند. این مفهوم به فشار اجتماعی درک شده توسط فرد برای انجام رفتار هدف اشاره دارد. تعریف کارکردی: در این پژوهش منظور از هنجارهای ذهنی، شناسایی افراد معتبر و با نفوذ تأثیرگذار بر فرد جهت انجام فعالیت‌های اجتماعی-اقتصادی و نیز باورهای شخصی و انگیزه‌ی فرد برای اطاعت در مورد پذیرش نظام تعاونی است که بر تصمیم‌گیری وی برای انجام فعالیت‌های اقتصادی اجتماعی خود به شیوه‌ی گروهی و تعاونی مؤثر باشد. به عبارت دیگر، هنجارهای ذهنی از حاصلضرب باورهای هنجاری در انگیزه اطاعت برآورد می‌شود. در مجموع با استفاده از ۱۲ گویه در قالب طیف هفت گزینه‌ای سنجیده شد (مانند: ۱- هنجار ذهنی: جامعه اهمیت زیادی به کار گروهی و جمعی می‌دهد، دوستانم به من توصیه می‌کنند که کارم را به شیوه گروهی انجام دهم، خانواده‌ام به من توصیه می‌کنند که کارم را به صورت گروهی انجام دهم و غیره. ۲- انگیزه اطاعت: من معمولاً توصیه خانواده‌ام را می‌پذیرم، من معمولاً کسب و کارم را به شیوه‌ای که دوستانم انتخاب کرده‌اند، انجام می‌دهم و غیره).	۰/۸۲۹
کنترل رفتار محسوس	تعریف مفهومی: کنترل رفتار محسوس، ادراک فرد از محدودیت‌های درونی و بیرونی انجام رفتار و میزان سهولت یا دشواری درک شده جهت انجام رفتار می‌باشد. که محصول حاصلضرب باور کنترلی فرد در قدرت محسوس عامل کنترل می‌باشد. الف) باور کنترلی: به باورهای فرد در مورد وجود عوامل تسهیل کننده یا بازدارنده‌ی انجام یک رفتار، باورهای کنترلی گفته می‌شود. ب) قدرت و اهمیت باور کنترلی: حد و اندازه‌ای که یک فرد احساس می‌کند که با وجود عوامل کنترلی مؤثر برای انجام یک رفتار مورد نظر را تحت کنترل دارد. تعریف کارکردی: برای سنجش کنترل رفتار محسوس از ۲۲ گویه در قالب طیف هفت گزینه‌ای در دو بخش باور کنترلی (مانند: به خاطر پشتکاری که دارم، انجام کار به شیوه دسته جمعی برای من آسان خواهد بود، با توجه به سرمایه‌ی مالی من، انتخاب شیوه‌ی غیر از روش گروهی برای کسب و کار دشوار است و غیره) و اهمیت باور کنترلی (مانند: پشتکار جهت انجام کار، میزان سرمایه مالی شخصی برای انجام کار و غیره) استفاده گردید.	۰/۸۷۴
سودمندی درک شده	تعریف مفهومی: درجه باور یک شخص به اینکه استفاده از یک نظام خاص مانند تعاونی، عملکرد شغلی وی را افزایش خواهد داد. تعریف کارکردی: برای سنجش سودمندی درک شده از هشت گویه در قالب طیف هفت گزینه‌ای بهره گرفته شده است (مانند: انجام کارها به شیوه‌ی گروهی و تعاونی برای من آسان‌تر از روش فردی است، با استفاده از شیوه‌ی گروهی، تولید و درآمد من افزایش پیدا می‌کند، اگر کارهایم را به صورت گروهی انجام دهم، من فرصت انجام کارهای بیشتری خواهم داشت و غیره).	۰/۷۹۵
آگاهی و شناخت	تعریف مفهومی: آگاهی، بینشی است که فرد با بهره‌گیری از اطلاعات، نسبت به موضوعات مورد نظر پیدا می‌کند و به کمک آن می‌تواند درباره‌ی موضوع تصمیم بگیرد. تعریف کارکردی: در این پژوهش به منظور سنجش آگاهی و شناخت از ۱۱ گویه در قالب طیف هفت گزینه‌ای بهره گرفته شده است (مانند: آگاهی از چگونگی تشکیل تعاونی، آشنایی با ارکان تعاونی‌ها، و غیره).	۰/۷۵۹
خودکارآمدی عمومی	تعریف مفهومی: اعتماد یک فرد به توانایی‌ها و شایستگی‌هایش جهت انجام یک رفتار معین یا طبقه‌ای از رفتارها و قضاوت وی در مورد اینکه به خوبی و به‌طور موفقیت آمیز می‌تواند عملی را به انجام برساند. تعریف کارکردی: این سازه بر اساس ۱۵ گویه و در قالب سئوالات استاندارد شده‌ی خودکارآمدی عمومی و در قالب طیف هفت گزینه‌ای سنجیده شد (مانند: توانایی حل مشکلات در صورت تلاش کافی، حفظ آرامش و خونسردی در برخورد با مشکلات، چاره اندیشی در صورت بروز مشکلات و غیره).	۰/۷۹۷
عزت نفس	تعریف مفهومی: عزت نفس عبارت است از قضاوت یک شخص در مورد ارزشمندی خود (پیترسون و همکاران، ۲۰۰۹). تعریف کارکردی: این سازه بر اساس ۱۰ گویه و در قالب سئوالات استاندارد مقیاس عزت نفس روزنبرگ (۲۰۰۰) و در قالب طیف هفت گزینه‌ای سنجیده شد (مانند: احساس می‌کنم چیز زیادی ندارم که به آن‌ها افتخار کنم، گاهی احساس می‌کنم بی فایده هستم، احساس می‌کنم که چند ویژگی خوب دارم، نسبت به خودم نگرش مثبتی دارم و غیره).	۰/۸۲۹
مشاهده	تعریف مفهومی: مشاهده، فعالیت یک موجود زنده، مانند انسان است که متشکل از دریافت آگاهی و دانش از دنیای خارج از طریق حواس و یا ضبط داده‌ها با استفاده از ابزارهای علمی است. این مفهوم، همچنین می‌تواند به هرگونه اطلاعات گردآوری شده در طول این فعالیت گفته شود. تعریف کارکردی: این سازه بر اساس نه گویه و در قالب طیف هفت گزینه‌ای سنجیده شد (مانند: بازدید از تعاونی‌ها، گفتگو با کارشناسان ادارات مربوطه، شرکت در جلسات و همایش‌ها و غیره).	۰/۷۶۸

یافته‌ها و بحث

همان‌گونه که در بخش‌های پیشین اشاره شد، هدف‌های پژوهش حاضر را می‌توان در سه بخش عنوان کرد: سنجش نگرش پاسخگویان نسبت به تعاون و کار گروهی، مقایسه میانگین سازه‌های پژوهش در میان سطوح نگرش و مدل پیش‌بینی کننده سازه‌های مؤثر بر نگرش نسبت به تعاون و کار گروهی. یافته‌های پژوهش نیز بر همین اساس ارائه می‌گردند.

الف) ویژگی‌های فردی کشاورزان

تحلیل توصیفی ویژگی‌های فردی پاسخگویان نشان می‌دهد که میانگین سنی اعضای تعاونی‌های مورد مطالعه، ۴۲/۰۳ سال با انحراف معیار ۱۱/۰۵ و بیشترین فراوانی سنی در میان افراد مورد مطالعه ۴۱ سال می‌باشد. با بررسی تحصیلات افراد مورد مطالعه نشان می‌دهد که ۱۱/۵ درصد از افراد مورد مطالعه بی‌سواد، ۱۳/۶ درصد سواد خواندن و نوشتن، ۲۶/۸ درصد ابتدایی، ۱۹/۹ درصد راهنمایی، ۱۳/۴ درصد دبیرستان و ۱۴/۷ درصد دیپلم و بالاتر هستند. در مجموع میزان تحصیلات ۵۲/۰ درصد از افراد سطح سواد ابتدائی و پائین‌تر از آن دارند.

ب) سنجش نگرش نسبت به تعاون و کار گروهی

یکی از هدف‌های پژوهش حاضر سنجش نگرش کشاورزان مراکز دهستان‌های شهرستان جیرفت بود. در این راستا، توصیف و دسته‌بندی نگرش کشاورزان مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان جیرفت به دو گروه نگرش منفی و نگرش مثبت بر مبنای تحلیل خوشه‌ای به روش K-means انجام گردید. همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود نگرش ۵۶/۶۹ درصد از کشاورزان مورد مطالعه نسبت به تعاون و کار گروهی منفی است. همچنین ۴۳/۳۱ درصد از پاسخ‌گویان نیز نگرش آن‌ها نسبت به تعاون و کار گروهی مثبت بوده است.

جدول ۳- طبقه‌بندی خوشه‌ای نگرش به تعاون و کار گروهی در سطح جامعه

سطوح نگرش	فراوانی	درصد	میانگین [†]	انحراف معیار
مثبت	۱۶۵	۴۳/۳۱	۲/۷۹	۰/۶۵
منفی	۲۱۶	۵۶/۶۹	۳/۹۸	۰/۵۷

منبع: یافته‌های پژوهش حاضر، ۱۳۹۵ † دامنه متغیر: یک (کاملاً مخالف) تا ۷ (کاملاً موافق)

یافته‌های حاصل از تجمیع نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی در جدول ۴ بیانگر وجود تفاوت معنادار میان وضع موجود و حد متوسط (با توجه به دامنه متغیر از یک تا هفت، حد متوسط عدد ۴ می‌باشد) هستند. این تفاوت در سطح یک درصد معنادار برآورد شده است و مبین آن است که میزان نگرش نسبت به تعاون و کار گروهی در میان کشاورزان مورد مطالعه از حد متوسط، نزد جامعه نمونه پایین‌تر است. بر این اساس، می‌توان ادعا نمود که نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی در سطح پایینی قرار دارد.

جدول ۴- برآورد معناداری سطح تفاوت وضع موجود نگرش پاسخ‌گویان نسبت به تعاون و کار گروهی از حد متوسط

نگرش	نمونه	وضع موجود	حد متوسط	اختلاف	T	سطح معنی داری
	۳۸۱	۳/۴۶	۴	-۰/۵۴	-۱۲/۴۹	۰/۰۰۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش حاضر، ۱۳۹۵

ج) مقایسه میانگین سازه‌های پژوهش در میان سطوح نگرش

به منظور بررسی مقایسه‌ی میانگین سازه‌های مورد بررسی در سطوح مختلف نگرش (مثبت و منفی) از آزمون تی مستقل بهره گرفته شد. نتایج تحلیل در جدول ۵ ارائه شده است. همانطور که جدول نشان می‌دهد بین میانگین متغیرهای سطح تحصیلات، هنجارهای

ذهنی، کنترل رفتار محسوس، درک از سودمندی، آگاهی و شناخت، خودکارآمدی عمومی، عزت نفس و مشاهده اختلاف معناداری در سطح یک درصد وجود دارد. علاوه بر این، میانگین متغیرهای "سن و درآمد" در بین دو گروه مورد مطالعه تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول ۵- مقایسه میانگین سازه‌های پژوهش میان سطوح نگرش

سطح معنی‌داری	آماره t	سطوح نگرش				سازه‌ها
		مثبت		منفی		
		S.D	Mean	S.D	Mean	
۰/۰۵۳	-۱/۹۴۰	۱۱/۳۲	۴۲/۹۹	۱۰/۶۰	۴۰/۷۸	سن (سال)
۰/۰۰۰۱	-۶/۶۰۱	۵/۳۰	۱۰/۶۶	۳/۶۹	۷/۷۳	سطح تحصیلات (سال)
۰/۴۶۸	-۰/۷۲۷	۴/۸۰	۱۰/۴۳	۴/۹۳	۱۰/۷۷	درآمد (میلیون ریال)
۰/۰۰۰۱	-۱۱/۳۳۰	۰/۹۹	۴/۵۲	۰/۷۷	۳/۴۷	هنجارهای ذهنی
۰/۰۰۰۱	-۱۵/۰۷۸	۰/۷۲	۳/۷۵	۰/۶۸	۲/۶۶	کنترل رفتار محسوس
۰/۰۰۰۱	-۱۷/۴۵۶	۰/۶۳	۴/۵۸	۰/۷۸	۳/۳۲	درک از سودمندی
۰/۰۰۰۱	-۱۶/۲۷۱	۰/۸۱	۴/۶۶	۰/۹۰	۳/۲۴	آگاهی و شناخت
۰/۰۰۰۱	-۱۵/۷۷۵	۰/۵۸	۳/۹۳	۰/۶۶	۲/۹۳	خودکارآمدی عمومی
۰/۰۰۰۱	-۱۳/۳۳۵	۰/۷۴	۳/۶۸	۰/۶۹	۲/۶۹	عزت نفس
۰/۰۰۰۱	-۱۶/۵۵۲	۰/۶۵	۳/۱۰	۰/۷۳	۱/۹۶	مشاهده

منبع: یافته‌های پژوهش حاضر، ۱۳۹۵

د) مدل پیش‌بینی کننده سازه‌های مؤثر بر نگرش نسبت به تعاون و کار گروهی

در این پژوهش به منظور تمایز بین ویژگی‌های کشاورزان با نگرش مثبت و کشاورزان با نگرش منفی از تحلیل ممیزی (تابع تشخیصی) بهره گرفته شد. در این پژوهش براساس مدل تحلیل ممیزی، مؤلفه‌های سن (X_1)، سطح تحصیلات بر حسب سال (X_2)، درآمد (برحسب میلیون ریال) (X_3)، هنجارهای ذهنی (X_4)، کنترل رفتار محسوس (X_5)، درک از سودمندی (X_6)، آگاهی و شناخت (X_7)، خودکارآمدی عمومی (X_8)، عزت نفس (X_9) و مشاهده (X_{10}) به عنوان سازه‌های پیش‌بینی کننده نگرش کشاورزان نسبت به تعاونی و کار گروهی وارد مدل گردید. نتایج حاصل از واکاوی ممیزی به تابع ممیزی زیر انجامید:

$$Z = ۰.۰۹۷X_1 + ۰.۳۰۲X_2 - ۰.۰۳۶X_3 + ۰.۵۶۵X_4 + ۰.۷۵۲X_5 + ۰.۸۷۰X_6 + ۰.۸۱۱X_7 + ۰.۷۸۵X_8 + ۰.۶۶۵X_9 + ۰.۸۲۵X_{10}$$

جدول ۶- ضریب استاندارد و غیر استاندارد متغیرهای مستقل پژوهش

متغیر	ضریب استاندارد	ضریب غیر استاندارد
سن (سال)	۰/۶۲۱	۰/۰۹۷
سطح تحصیلات (سال)	۰/۶۳۹	۰/۳۰۲
درآمد (میلیون ریال)	-۰/۰۱۹	-۰/۰۳۶
هنجارهای ذهنی	-۰/۲۲۵	۰/۵۶۵
کنترل رفتار محسوس	-۰/۳۳۶	۰/۷۵۲
درک از سودمندی	۰/۶۵۱	۰/۸۷۰
آگاهی و شناخت	۰/۳۷۰	۰/۸۱۱
خودکارآمدی عمومی	-۰/۰۱۶	۰/۷۸۵
عزت نفس	-۰/۲۱۸	۰/۶۶۵
مشاهده	۰/۵۰۴	۰/۸۲۵

منبع: یافته‌های پژوهش حاضر، ۱۳۹۵

در مرحله بعد با توجه به اینکه، معمولاً در تحلیل تشخیصی برای سنجیدن قدرت و کارایی تابع تشخیص، از آزمون لامدای ویلکس استفاده می‌شود، نتایج این آزمون که در جدول ۷ ارائه شده است حاکی از آن است که، تابع تشخیص معنی دار است و معنی دار بودن کای اسکور اولین قدم در ارزیابی این مدل است.

جدول ۷- سطح معنی‌داری تابع تشخیص

متغیر	لامدای ویلکس	کای اسکور	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
تابع تشخیص	۰/۴۸۵	۲۷۰/۵۸۲	۱۰	۰/۰۰۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش حاضر، ۱۳۹۵

به منظور تعیین میزان همخوانی بین نمرات ممیزی مربوط به دو گروه کشاورزان با نگرش مثبت و کشاورزان با نگرش منفی، اقدام به محاسبه همبستگی کانونی گردید. ضریب همبستگی کانونی معیار دیگری در ارزیابی تابع تشخیص است. در این تابع، ضریب همبستگی برابر با ۰/۷۱۸، مجذور این عدد ۰/۵۱۶ است. از این عدد می‌توان نتیجه گرفت که ۰/۵۱۶ درصد از واریانس متغیر گروه‌بندی توسط این مدل که در آن ۱۰ متغیر مستقل وارد شده است، تبیین می‌شود. همچنین شاخص مقدار ویژه، معرف نسبت مجموع مربعات تفاوت نمرات ممیزی بین گروه‌ها به مجموع مربعات تفاوت نمرات درون گروه است که برابر ۱/۰۶۲ می‌باشد. یافته‌های جدول ۸، همبستگی متغیرهای مدل تلفیقی با تابع ممیزی را نیز نشان می‌دهد. با توجه به این یافته‌ها، متغیر درک از سودمندی تعاون و کار گروهی دارای بیشترین همبستگی با تابع ممیزی است ($r=0/871$) و متغیرهای مشاهده، آگاهی و شناخت، خودکارآمدی عمومی، کنترل رفتار محسوس، عزت نفس، هنجارهای ذهنی و سطح تحصیلات به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارند. فزون بر آن، متغیرهای سن و درآمد، همبستگی با تابع ممیزی ندارند (جدول ۸).

جدول ۸- نتایج تحلیل تابع تشخیص در مورد متغیرهای مستقل پژوهش

متغیرهای پیش‌بین	همبستگی	سطح معنی داری	ماتریس همبستگی										
			سن (سال)	سطح تحصیلات (سال)	درآمد (میلیون ریال)	هنجارهای ذهنی	کنترل رفتار محسوس	درک از سودمندی	آگاهی و شناخت	خودکارآمدی عمومی	عزت نفس	مشاهده	
X _۱	۰/۰۴۶	۰/۳۷۲	۱										
X _۲	۰/۴۳۰	۰/۰۰۰۱	-۰/۸۴	۱									
X _۳	-۰/۰۰۷	۰/۸۹۲	-۰/۱۶	۰/۱۹	۱								
X _۴	۰/۸۴۳	۰/۰۰۰۱	۰/۰۲	۰/۱۹	-۰/۰۴	۱							
X _۵	۰/۸۷۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۳	۰/۲۵	-۰/۱۲	۰/۶۵	۱						
X _۶	۰/۸۳۶	۰/۰۰۰۱	۰/۰۶	۰/۲۰	-۰/۰۹	۰/۷۵	۰/۸۸	۱					
X _۷	۰/۸۲۴	۰/۰۰۰۱	-۰/۰۱	۰/۲۲	-۰/۰۱	۰/۴۵	۰/۶۳	۰/۶۵	۱				
X _۸	۰/۸۶۳	۰/۰۰۰۱	-۰/۰۶	۰/۳۲	۰/۰۴	۰/۶۲	۰/۵۴	۰/۵۴	۰/۶۷	۱			
X _۹	۰/۷۸۰	۰/۰۰۰۱	-۰/۰۷	۰/۲۸	-۰/۰۹	۰/۵۵	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۵۷	۰/۶۳	۱		
X _{۱۰}	۰/۶۹۷	۰/۰۰۰۱	-۰/۱۰	۰/۳۳	-۰/۱۱	۰/۶۸	۰/۶۸	۰/۷۳	۰/۶۶	۰/۵۹	۰/۶۹	۱	

منبع: یافته‌های پژوهش حاضر، ۱۳۹۵

برای تعیین میزان کارایی تابع ممیزی حاصل، از شاخص درصد صحت گروه‌بندی استفاده شده است که این شاخص میزان توانایی و دقت تابع ممیزی را در طبقه‌بندی صحیح دو گروه نگرش مثبت و نگرش منفی نشان می‌دهد. بر مبنای یافته‌های جدول ۹، مدل مذکور ۸۷/۱۴ درصد از کل موارد را به طور صحیح طبقه‌بندی نموده است. دقت مدل در مورد طبقه‌بندی صحیح کشاورزانی که نگرش منفی نسبت به تعاون و کار گروهی دارند از کشاورزانی است که نگرش مثبت دارند به گونه‌ای که تابع مذکور، ۸۷/۹۶ درصد پاسخگویان را در گروه واقعی خود قرار داده در حالیکه این درصد در مورد کشاورزانی که نگرش مثبت دارند ۸۶/۰۶ درصد می‌باشد (جدول ۹).

جدول ۹- نتایج گروه‌بندی حاصل از تحلیل ممیزی

آمار صحت پیش‌بینی	پیش‌بینی شده		نگرش مثبت یا منفی مشاهده شده
	مثبت	منفی	
٪۸۷/۹۶	۲۶	۱۹۰	منفی
٪۸۶/۰۶	۱۴۲	۲۳	مثبت
٪۸۷/۱۴	-	-	درصد کل موارد درست پیش‌بینی شده

منبع: یافته‌های پژوهش حاضر، ۱۳۹۵

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج پژوهش نشان داد، ۴۳/۳۱ درصد از افراد مورد مطالعه دارای نگرش مثبت نسبت به تعاون و کار گروهی هستند و ۵۶/۶۹ درصد نیز نگرش منفی به آن دارند. همچنین یافته‌های حاصل از تجزیه نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی، بیانگر وجود تفاوت معنادار میان وضع موجود و حد متوسط بود. این یافته مبین آن است که میزان نگرش نسبت به تعاون و کار گروهی در میان کشاورزان مورد مطالعه از حد متوسط نزد جامعه نمونه پایین‌تر است. بنابراین، می‌توان اذعان نمود که نگرش کشاورزان مورد مطالعه نسبت به تعاون و کار گروهی در سطح پایینی قرار دارد. البته این نگرش پایین را می‌توان متناسب با نظریه (خیر محدود) دانست. بر اساس این عقیده، ظرفیت خیر و خوبی، میزان مشخص و محدودی می‌باشد که اگر یک فرد، بخشی از آن را استفاده کند، سهمیه افراد دیگر کمتر خواهد شد. راجرز نیز در

نظریه‌ی خرده فرهنگ دهقانی، ویژگی‌های مختلفی برای این خرده فرهنگ بیان کرده است که یکی از آن‌ها، نداشتن بینش زمانی و وسیع و عدم توانایی چشم‌پوشی از منابع آبی به خاطر منافع آبی^{۱۴}، می‌باشد. نتایج تحلیل ممیزی نیز نشان داد که متغیر درک از سودمندی تعاون و کار گروهی بیشترین همبستگی را با تابع ممیزی دارد که بیان‌کننده بیشترین تأثیر بر متغیر وابسته (نگرش به تعاون و کار گروهی) است. این یافته با نتایج پژوهش نوری (۱۳۹۰) در ارتباط با تأثیر درک از سودمندی با نگرش نسبت به تعاون و کار گروهی همسو می‌باشد. همچنین سازه‌ی مشاهده دومین متغیری است که بیشترین تأثیر را بر مشارکت داشته است که با نتایج تحقیق نوری (۱۳۹۰) مغایرت دارد و با نتایج پژوهش‌های اطهری و علی‌بیگی (۱۳۸۹) و داکورا و همکاران (۲۰۰۵) هم‌راستا می‌باشد. آگاهی و شناخت نیز سومین متغیر تأثیرگذار بر نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی می‌باشد که با نتایج تحقیق زاهدی و ملکی (۱۳۸۷)، اطهری و علی‌بیگی (۱۳۸۹) و داکورا و همکاران (۲۰۰۵) همسو است. خودکارآمدی عمومی نیز چهارمین متغیر اثرگذار بر نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی می‌باشد که با نتایج تحقیق نوری (۱۳۹۰) هم‌سو می‌باشد. در زمینه متغیر کنترل رفتار محسوس و تأثیر آن بر نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی نیز پژوهش حاضر با نتایج پژوهش حاضر با نتایج تحقیق نوری و نوری‌پور (۱۳۹۲) همخوانی دارد. در زمینه متغیر، میزان عزت نفس نیز پژوهش حاضر با نتایج تحقیق نوری (۱۳۹۰) همسو می‌باشد. هنجارهای ذهنی نیز ششمین متغیر اثرگذار بر نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی می‌باشد که با نتایج تحقیق نوری (۱۳۹۰) همسو می‌باشد. بنابراین، از نتایج تحلیل ممیزی می‌توان چنین استنتاج می‌گردد که در صورت بهبود وضعیت مؤلفه‌های مورد بررسی می‌توان انتظار داشت که نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی مثبت شود. در پایان با توجه به یافته‌های این پژوهش، پیشنهادهای زیر به منظور بهبود نگرش کشاورزان نسبت به تعاون و کار گروهی ارائه می‌شود:

- ۱- با توجه به ادراک پاسخگویان از سودمندی تعاون، مسئولان و برنامه‌ریزان می‌توانند با ایجاد بسترهای لازم جهت شکل‌گیری تعاونی‌های و زمینه‌یابی و هدایت عملی برنامه‌های توسعه به سمت این بخش در جهت توسعه کمی و کیفی تعاونی‌ها گام بردارند؛ چرا که بدون توجه به این موضوع، گسترش تعاونی‌ها شکل نمی‌گیرد و یا صرفاً مصنوعی است و پایدار نخواهد بود.
- ۲- با توجه به اثرگذاری معنی‌دار هنجار ذهنی بر نگرش کشاورزان نسبت به تعاونی و کار گروهی، به نظر می‌رسد که نمونه‌های مورد پژوهش از لحاظ تصمیم‌گیری برای پذیرش نظام تعاون، مستقل و خودمختار نبوده، تحت تأثیر فشارهای اجتماعی باشند، لذا توجه هر چه بیشتر جامعه به تعاون برای فرهنگ‌سازی تعاون می‌تواند افراد را به سمت این بخش اقتصادی-اجتماعی سوق دهد.
- ۳- برگزاری جلسات کوتاه مدت توجیهی به صورت عمومی در جهت آشنایی و آگاهی گروه‌ها و رهبران کلیه طبقات مختلف اجتماعی و سایر اقشار جامعه با هدف تشویق برای پیوستن به بخش تعاون. در این راستا، می‌توان فرصت ارزشمند نامگذاری سال ۲۰۱۲ میلادی به عنوان سال جهانی تعاون از سوی سازمان ملل متحد در جهت توسعه‌ی تعاونی به عنوان یک الگوی کسب و کار در قرن ۲۱ و پاسخ مناسبی به نیازهای مرتبط با توسعه‌ی اجتماعی - اقتصادی سود برد.
- ۴- رابطه مثبت کنترل رفتاری محسوس با نگرش کشاورزان حکایت از آن دارد که راه‌اندازی کسب و کارهای تعاونی توسط جامعه مورد مطالعه، مستلزم برخورداری آن‌ها از مجموعه اطلاعات، توانمندی‌ها و مهارت‌های متنوع و متعددی است. بر این اساس پیشنهاد می‌شود، برنامه‌های توانمندسازی حرفه‌ای جامعه‌ی مورد پژوهش در قالب مجموعه مدون و جامعی تدوین شده و بر اساس نیازسنجی دقیق نسبت به اجرای آن برای گروه‌های مختلف اقدام شود. به عبارت دیگر، با توانمندسازی تعاونی‌ها از لحاظ نرم‌افزاری و سخت‌افزاری می‌توان ارتقای سهم بخش تعاون را انتظار داشت.

منابع

- ۱- اختر محقق، م. (۱۳۸۵). جامعه‌شناسی تعاون. تهران: انتشارات مؤلف. ۱۱۱ صفحه.
- ۲- ازکیا، م. (۱۳۷۶). عوامل اجتماعی، اقتصادی و فنی مؤثر برای حفظ و یکپارچه‌سازی طرح‌های مرتعداری استان‌های فارس و کهگیلویه و بویراحمد. طرح پژوهشی مصوب سازمان و جنگل‌ها و مراتع.

^{۱۴} اشاره به این موضوع دارد که رفتار دهقانان خرده‌پا، بیشتر شبیه ملخ است تا مورچه.

- ۳- اطهری، ز. و علی‌بیگی، ا. ح. (۱۳۸۹). تحلیل ادراک کشاورزان شهرستان کرمانشاه از تعاون. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران. ۲- ۴۱ (۴): ۵۶۵-۵۷۶.
- ۴- رضائیان، ع. (۱۳۸۹). اصول مدیریت. چاپ هیجدهم. تهران: انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت). ۳۲۳ صفحه.
- ۵- زاهدی، م. ج. و ملکی، ا. (۱۳۸۷). فقر و سرمایه اجتماعی. رفاه اجتماعی. ۷(۲۸): ۲۵-۳۳.
- ۶- شریفزاده، ا.، رضوی، س. م.، عربیون، ا. و غلامرضایی، س. (۱۳۸۷). تسهیل کارآفرینی جمعی به عنوان بنیان رفتاری برای پیدایش و توسعه‌ی تعاونی‌های کارآفرین. تعاون. ۱۹۶: ۴۶-۶۸.
- ۷- شعبانعلی فمی، ح.، خانی، ف.، چوپچیان، ش. و رستمی، ف. (۱۳۸۷). تحلیل عوامل اقتصادی مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های زنان در ایران. پژوهش‌های جغرافیای انسانی. ۶۶: ۱۱۷-۱۲۱.
- ۸- شهبازی (۱۳۸۱). توسعه و ترویج روستایی. چاپ سوم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. ۶۷۰ صفحه.
- ۹- شهبازی، م. و قربانی، ف. (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر گرایش دانشجویان دانشگاه‌های تبریز به عضویت در تعاونی‌های اشتغال‌زا. تعاون. ۲۱(۴): ۲۷-۱.
- ۱۰- فیض‌آبادی، ح.، بصیری، ع. و رجایی صدر، ز. (۱۳۸۸). بررسی و تحلیل ویژگی‌های تعاونی‌های برتر کشور. تعاون. ۲۰(۲۰۴): ۱۲۹-۱۴۵.
- ۱۱- کریمی، ف.، احمدوند، م.، توکلی تبار، ز. و میرزایی، ش. (۱۳۹۲). کاربرد ترکیب الگوریتم خوشه‌بندی و الگوریتم رقابت استعماری (ICA) در سطح‌بندی توسعه‌یافتگی مناطق روستایی (مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان بویراحمد). مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی. سال دوم. شماره چهارم. صص ۳۱۱-۳۳۴.
- ۱۲- کریمی، ف.، نوری پور، م.، هدایتی‌نیا، س.، و محمدی‌تمری، ذ. (۱۳۹۳). واکاوی سازه‌های مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی (مطالعه موردی: شهرستان بویراحمد). پژوهش‌های روستایی. ۵(۲): ۳۳۳-۳۵۴.
- ۱۳- کریمی، ی. (۱۳۸۸). روانشناسی اجتماعی: نظریه‌ها، مفاهیم و کاربردها. چاپ بیست و دوم. تهران: انتشارات ارسباران. ۴۱۶ صفحه.
- ۱۴- نوری، م. (۱۳۹۰). تحلیل نگرش مردم شهرستان بویراحمد نسبت به تعاون و کار گروهی پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد توسعه روستایی. دانشگاه یاسوج، دانشکده کشاورزی. ۲۲۶ صفحه.
- ۱۵- نوری، م. و نوری پور، م. (۱۳۹۲). کاربست‌پذیری نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده برای پیش‌بینی پذیرش نظام تعاونی (مورد شهرستان بویراحمد). جامعه‌شناسی کاربردی. ۲۴(۵۱): ۱۹۵-۲۱۲.
- ۱۶-Ajzen, I. (۲۰۰۱). Nature and Operation of Attitudes. Annual Review of Psychology. ۵۲: ۲۷-۵۸.
- ۱۷-Allen, C. T., Machleit, R. A., Kleine, S. S., and Notani, A. S. (۲۰۰۲). A place for emotion in attitude models. Journal of Business Research, ۵۶(۱), ۱-۶.
- ۱۸-Dakurah H. A., Goddard, E. and Osuteye, N. (۲۰۰۵). Attitudes Towards and Satisfaction with Cooperatives in Alberta. A Survey Analysis. Proceeding of an American Agricultural Economics Association Annual Meeting, Rhode Island, ۲۴-۲۷ July ۲۰۰۵.
- ۱۹-Hassad R. A. (۲۰۰۷). Development and validation of a scale for measuring instructors' attitudes toward concept-based or reform-oriented teaching of introductory statistics in the health and behavioral sciences. Ph.D. diss., Faculty of the College of Health Sciences of Touro University International, California.
- ۲۰-Ozer, G. and Yilmaz, E. (۲۰۱۱). Comparison of the theory of reasoned action and the theory of planned behavior: An application on accountants information technology usage. African Journal of Business Management, ۵(۱): ۵۰-۵۸.
- ۲۱-Patten, L. M. (۲۰۰۲). Proposing empirical research: A guide to the fundamentals. second edition., Los Angeles: Pycrczak publishing.
- ۲۲-Peterson, T.O. and R.B. Arnn. (۲۰۰۹). Self-efficacy: the foundation of human performance. Performance Improvement Quarterly, ۱۸(۲): ۵-۱۸.
- ۲۳-Rosenberg, M. (۲۰۰۰). Society and the adolescent self-image. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- ۲۴-Taleb, M., Firouzabadi, S. A. and Hosseini, S. R. (۲۰۱۱). Factors influencing attitude among the villagers to participate in rural cooperatives: A case study of rural cooperatives of KoushkHezarBeyza village, Fars, Iran. European Journal of Social Sciences, ۲۱(۳): ۴۳۵-۴۲۷.